

KORRUPSIYA: MAZMUN-MOHİYATI

Ozodov Azizbek Ulug'bek o'g'li
TDYU Jinoyat odil sudlov fakulteti,
2-kurs talabasi

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 08- November 2023 yil
Ma'qullandi: 10- November 2023 yil
Nashr qilindi: 15-November 2023 yil

KEY WORDS

Ayrim manbalarda esa
"korrupsiya" atamasi lotincha
"corrumpere"-
buzilish, aynish, tanazzul" degan
ma'nolarni nazarda tutishi belgilab
qo'yilgan.

ABSTRACT

Korrupsiya - bu keng tarqalgan va hal qilib bo'lmaydigan muammo bo'lib, butun dunyo bo'ylab jamiyatlarning butun tarixi davomida qiynab kelgan. Asrlar davomida tashvish uyg'otgan bo'lsa-da, faqat so'nggi o'ttiz yil ichida dunyo bu muammoning chuqurligi va kengligi bilan chinakkam kurasha boshladi. Korrupsiya atamasining etimologik jihati xususida turli firklar mavjud. Keng ommalashgan birinchi fikr tarafdorlariga ko'ra, "korrupsiya" atamasi lotincha "corruption" so'zidan kelib chiqqan bo'lib "pora evaziga og'dirish degan ma'noni anglatadi.

Korrupsiya - bu keng tarqalgan va hal qilib bo'lmaydigan muammo bo'lib, butun dunyo bo'ylab jamiyatlarning butun tarixi davomida qiynab kelgan. Asrlar davomida tashvish uyg'otgan bo'lsa-da, faqat so'nggi o'ttiz yil ichida dunyo bu muammoning chuqurligi va kengligi bilan chinakkam kurasha boshladi. Korrupsiya atamasining etimologik jihati xususida turli firklar mavjud. Keng ommalashgan birinchi fikr tarafdorlariga ko'ra, "korrupsiya" atamasi lotincha "corruption" so'zidan kelib chiqqan bo'lib "pora evaziga og'dirish degan ma'noni anglatadi¹.

Ayrim manbalarda esa "korrupsiya" atamasi lotincha "corrumpere"-buzilish, aynish, tanazzul" degan ma'nolarni nazarda tutishi belgilab qo'yilgan.²

O'zbekiston Respublikasi yuridik ensiklopediyasi berilgan ta'rifiga ko'ra, korrupsiya (lotincha "Corruption"- aynish, poraga sotilish) bu – siyosat va davlat boshqaruvi sohasidagi ijtimoiy xavfli hodisa, davlat funksiyalarini bajarish vakolatiga ega bo'lgan yoki shunga tenglashtirilgan shaxslarning noqonuniy tarzda moddiy va boshqa boylikalar, imtiyozlarni olishda o'z maqomi va u bilan bog'liq imkoniyatlardan foydalanishi, shuningdek, bu boylik va imtiyozlarni jismoniy va yuridik shaxslar qonunga xilof ravishda egallashga imkon berishdir³.

Yuqoridagi fikrlardan xulosa qilishimiz mumkin, korrupsiya holatiga davlat xizmatchisining "sotib olinishi yoki sotilishi" bilan tavsiflanadi, shuningdek, shaxsiy manfaatlarini ko'zlab xizmat vakolatlaridan foydalanishini ham tushunib olishimiz mumkin.

Bundan tashqari mazkur atamaga huquqiy jihatdan ta'rif "Korrupsiyaga qarishi kurash to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasining Qonuni 3-moddasida korrupsiya shaxsning o'z

¹ Kriminologiya. M.H. Rustamboyev. Darslik. Toshkent TDYU. 2008-yil

² www.wikipedia.com

³ O'zbekiston yuridik ensiklopediyasi – T: Adolat. 2009 yil

mansab yoki xizmat mavqeyidan shaxsiy manfaatlariga yoxud o'zga shaxslarning manfaatlarini ko'zlab moddiy yoki nomoddiy naf olish maqsadida qonunga xilof ravishda foydalanishi, xuddi shuningdek, bunday nafni qonunga xilof ravishda taqdim etish⁴, deb ta'rif berilgan.

Korrupsiya va uning barcha ko'rinishlari mamlakating iqtisodiy rivojlanishi, davlat boshqaruvi tizimining samarali ishlashida asosiy to'siqlardan biri bo'lib mamlakatda qonun ustuvorligi va adolat prinsiplari buzilishiga, fuqarolarning davlat organlari va tashkilotlariga ishonchning yo'qolishiga jinoyatchilikning avj olishiga, xufyona iqtisodiyot va boshqa shu kabi salbiy hodisalarning yuzaga kelishiga sharoit yaratib beradi. Zero, Prezidentimiz Shavkat Mirzoyev ta'kidlaganlaridek, korrupsiyaning har qanday ko'rinishiga qarshi keskin kurashish, bu borada davlat organlaridan tortib, jamiyatning barcha bo'g'ini, fuqarolar ham qat'iy harakat qilishi lozim. Davlat boshqaruvida korrupsiyaning oldini olishda davlat xizmatchilarini ochiq tanlov asosida ishga qabul qilish, davlat ma'lumotlarini ommaga e'lon qilish, ochiq ma'lumotlar ro'yxatini kengaytirish maqsadga muvofiqdir⁵.

Korrupsiya turli shakllarda bo'lib, iqtisodiyotga ham, umuman jamiyatga ham ko'p qirrali ta'sir ko'rsatadi. Uning asl sabablari xilma-xil bo'lib, siyosiy va iqtisodiy muhit, axloq, kasbiy axloq va mentalitetimizga singib ketgan madaniy odatlar, urf-odatlar va demografik xususiyatlardan kelib chiqadi. Uning iqtisodiyot va jamiyatga ta'siri keng qamrovli tadqiqotlar mavzusi markazida bo'lib kelgan, ammo u hozirgi kungacha murakkab va ko'p qirrali yechib bo'lmas muammodek bo'lib qolmoqda.

Korrupsiyaning eng yorqin oqibatlaridan biri uning iqtisodiy o'sishga bo'g'uvchi ta'siridir. Birinchidan korrupsiya biznes faoliyatini buzadi, investitsiya imkoniyatlarini pasaytiradi va ish o'rinlari yaratilishiga to'sqinlik qiladi. Bundan tashqari, u soliq tushumlarini pasaytiradi va shu bilan hukumatning muhim dasturlar va davlat xizmatlarini moliyalashtirish imkoniyatlarini zaiflashtiradi. Bu nafaqat iqtisodiy rivojlanishga ta'sir qiladi, balki ijtimoiy tengsizlikni ham kuchaytiradi. Korrupsiya aholida qonun ustuvorligiga bo'lgan ishonchni yo'qotadi, fuqarolarda o'z institutlari va rahbarlariga shubha uyg'otadi. Ushbu ishonchsizlik jamiyatning turli jabhalariga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu bilan birgalikda, bu ta'lim sifatiga ta'sir qiladi, bu esa malakali ishchi kuchiga ehtiyoj olib kelishi mumkin. Shuningdek, korrupsiya muhim infratuzilma va sog'liqni saqlash xizmatlaridan foydalanish imkoniyatini buzadi, ayniqsa jamoalar uchun. Bundan tashqari, korrupsiya jazosiz qolish madaniyatini rivojlantirishi mumkin, bunda aybdorlar javobgarlikdan qochadi, bu esa qo'shimcha huquqbuzarlik va adolatsizlikni keltirib chiqarishi mumkin. Shu o'rinda taklif bildirib o'tadigan bo'lsak, jamiyatimizda yetti yoshdan yetmish yoshgacha ayon bo'lgan korrupsion jinoyatlarning "trendagi kalit" iboralari bor. Insonlar o'zlarining manfaatlari yo'lida u yoki bu ishlarni pora evaziga bitirishga urinar ekanlar, suhbatlari davomida parda ortida ishlatiladigan gaplarni eshitsangiz dastlab, to'g'ri ma'noda qabul qilasiz. Ammo, ularning ortida qanday ma'no yashiringanini keyin tushunib yetasiz. Shunday iboralardan: "bir limon" ya'ni bir million, "50pachka qog'oz" ya'ni 50.000 dollar, "10 kilogramm osh" ya'ni 10 ming AQSH dollari, "bitta kal"- 100 dollar miqdorida pora nazarda tutiladi. Ushbu iboralardan asosiy maqsad jinoyatni yashirish. Endi bizda savollar tug'iladi. Ushbu iboralar bilan so'zlashuv sudda dalil sifatida tan olinadimi? Ular bilan shaxsni

⁴ www.lex.uz

⁵ O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirzoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi 25.01.2021.

ayblash uchun foydalansa bo'laidimi? Afsuski sudda ushbu so'zlarni dalil sifatida tan olinishi bahsli masala. Sudning hukmi mavhum ma'lumot va tahminlarga asoslanmasligi kerak, degan qoidadan kelib chiqadigan bo'lsak, bunday vaziyatlarda aybsizlik prezumpsiyasiga ko'ra, gumon qilinuvchi, ayblanuvchi, sudlanuvchining foydasiga ishlaydi. Korrupsion jinoyatlarni samarali fosh qilish uchun yuqoridagi keltirilgan xalq og'zida muomlada bo'lib kelayotgan "kalit" iboralarni kriminalistikaning "glossariy" (lug'at) iga kiritishni taklif qilamiz.

Korrupsiyaga qarshi samarali kurashish murakkab vazifadir, chunki hamma uchun yagona bo'lgan yechim yo'q. Boshqaruv tuzilmalari, madaniy me'yorlar va iqtisodiy sharoitlardagi o'zgarishlarni hisobga olgan holda, bir mamlakatda ishlaydigan strategiyalar boshqasiga mos kelmasligi mumkin. Ushbu maqola korrupsiya bilan bog'liq asosiy muammolarni, masala nuning asosiy sabablari, u yaratadigan keng miqyosli effektlari va unga qarshi samarali kurashish strategiyalarini yoritishga, korrupsiyaning oqibatlarini, korrupsionerlarning o'zlaridan tashqarida jinoyatga aloqador bo'lishi mumkin bo'lgan begunoh hamkasblar va ular vakili bo'lgan tashkilotlarning obro'siga putur etkazishi mumkin. Oxir oqibat, javobgarlik qulaylik va preferensiyalardan foydalanish imkoniyati cheklangan, oddiy fuqarolar zimmasiga tushadi.

Korrupsiyaning ta'siri turli xil ijtimoiy kasalliklarda, jumladan, ijtimoiy-odobsizlik va vabolarining tarqalishi, qurg'oqchilik, rahbarlar tomonidan zulm va ahdlarning buzilishida seziladi. Haqiqatda korrupsiyaning iqtisodiy qarorlar qabul qilish tizimini buzadi, investitsiyalarni to'xtatadi, raqobatbardoshlikka putur yetkazadi va pirovardida mamlakatning iqtisodiy o'sishini zaiflashtiradi. Korrupsioner davlat amaldorlari davlat mablag'larini talon-taroj qilganda, bu mablag'lar o'z maqsadlaridan chetlashtiriladi va davlat o'z fuqarolariga muhim xizmatlar ko'rsatish va himoya qilish uchun yetarli darajada mablag' bilan ta'minlanmaydi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, korrupsiya ko'p qirrali muammo bo'lib, iqtisodiyot va umuman jamiyat uchun keng ko'lamlı oqibatlarga olib keladi. Uning ildizlari chuqur, turli omillardan kelib chiqadi va uning ta'siri ham keng tarqalib, iqtisodiy o'sishni bo'g'ib davlatni qarzdor qilib qo'yadi, ijtimoiy tengsizlikni kuchaytiradi. Korrupsiyaga qarshi kurash o'ziga xos tarixiy va madaniy urf-odatlardan kelib chiqqan holda ishlab chiqilgan strategiyani talab qiladi. Adolat va adolatli jamiyatni yaratish uchun shaxslar, jamiyatlar va hukumatlar korrupsiyaga qarshi kurashishga birlashishlari, bizning noto'g'ri hatti-harakatlarimizni tan ola bilish va ularni to'g'iray olish xislatlari juda muhim hisoblanadi.

Adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi
2. O'zbekiston yuridik ensiklopediyasi – T: Adolat. 2009-yil
3. Kriminologiya. M.H. Rustamboyev. Darslik. Toshkent TDYU. 2008-yil
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shakat Mirzoyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi 25.01.2021.
5. Davlat xizmatida korrupsiya va manfaatlar to'qnashuvi F.B. Maxmudov 2023-yil
6. <https://drive.google.com/file/d/1VBparbDTegOxxIRAxWPLow-B-A7sGETy/view>
7. lex.uz
8. norma.uz
9. tsul.uz
10. tsul-library.uz

11. cyber-leninka.ru
12. www.wikipedia.com

**INNOVATIVE
ACADEMY**